

ПРЕПИСКА СВЕТОЗАРА ПЕТРОВИЋА

**(Прејиска Свејозара Пејровића, приредила Радмила Гикић Петровић,
Академска књига и Српска академија наука и уметности Огранак САНУ
у Новом Саду, Нови Сад, 2014)**

Узимајући у руке књигу *Прејиска Свејозара Пејровића* на ум ми одмах пада Борисав Станковић, који је Милану Шевићу објашњавао због чега не воли да пише писма. Плашио се да ће их једном неко у будућности прикупљати и читати; и онда – из тога страха – не може да пише онако како би писао – и избегавајући сваку позу, готово да их уопште и не пише...

Дакле, прво питање које се намеће приликом читања ове преписке јесте: има ли у овим писмима позе и намештања за будућност? (Ако је читање писама, понекад, као завиривање кроз кључаоницу, онда се нужно намеће питање колико је тај поглед омеђен том кључаоницом, прецизније, да ли је оном који гледа кроз кључаоницу сервирано шта ће видети?)

Одговорићу одмах. Нема позе у писмима Светозара Петровића. У овој преписци је једноставан. (Нема мистификација било које врсте.) Конкретан. (Нема празног хода.) Темељан. (Кад у писму опише прве штампарије у Кореји, то може да се објави као „научни есеј“.) Драг. (Види се кога воли.) Пожртвован. (Док је у Њујорку, прима у госте синове својих колега, на пример.) Скроман. (Чак и Чедомил Вељачић, који би по животном опредељењу требало да је оличење скромности, пати због тога што му име није на корицама...) Човек који је у сваком погледу надилазио своју средину. Радан – преко мере. Интелектуално радознао. У току... Писма која пише су најпре „радна“ писма. (Има и повезаних писама које одликује стратегија, освајање простора; то су и најубедљивија писма.)

Али да најпре забележимо ко су писци писама – уз напомену да нису увек сачувана писма и једног и другог кореспондента. Идем редом: Чедомил Вељачић, Младен Лесковац, Иво Тартаља, Драгиша Живковић, Александар Тишма, Мирослав Пантић, Сретен Марић, Миодраг Павловић, Зденко Лешић, Јован Ђулум, Владета Јеротић, Милорад Павић, Боривоје Маринковић, Предраг Палавестра, Новица Петковић и Васко Попа. Но, нека нас не завара величина имена. Понекад је то само једно до два писма (Попа, Павић). А понекад имамо преломне године и заокрет у животу испраћен у преписци – као што је то случај са Зденком Лешићем.

Пред нама је и Светозар Петровић као млад човек, који тражи посао, потом као асистент и професор на Филозофском факултету у Загребу; потом гостујући професор и лектор по белом свету; доста писама везано је за организаторски рад Светозара Петровића на постдипломским студијама Филозофског факултета у Новом Саду; а има

и писама које пише као уредник у ИП Матице српске. Мада је централно место у овој преписци остављено причи о преласку Светозара Петровића у Нови Сад. (Тај долазак служи на част Новом Саду; а Светозар Петровић је, очито, више видео.) Организатори тог великог преласка били су Младен Лесковца, Драгиша Живковић, Сретен Марић и Бошко Новаковић, тада декан Филозофског факултета у Новом Саду.

Проговорио сам о пожртвованости Светозара Петровића, али томе морам додати да је пажљив и као пријатељ, али и као професор. Оно што, на пример, задаје највише муке Драгиши Живковићу – жалба кандидаткиње одбијене на конкурс – Светозар Петровић рационално решава. Брине и о факултету, али и о томе да кандидаткињу не повреди. (Оставља јој простора за „научни живот“.) Узгред, можда бисмо овде могли начети причу о начину на који је ова књига приређена. Наиме, спорна су она писма из којих су неки делови изостављени. Ако је већ нешто изостављено (у назнакама видимо да је то љубавна афера једне асистенткиње), да би се та асистенткиња, данас професорка, заштитила; зар није осетљивија прича о кандидаткињи – коју ја штитим и не помињем њено име у овом приказу – која није примљена на посао... Има ту још „ситнијих“ изостављања. Разумем да се изостави број телефона или број жиро рачуна – данас су то празни бројеви. Али, ствар је једноставна: писма се доносе онако како су написана. (Без прилагођавања правописним нормама и без исправљања словних грешака!)

Оно, пак, што је добро: писма су распоређена по личностима – а унутар тих целина хронолошки. Онако како се и приређују: када је приређивачу стало да књига буде прегледна. Објашњења су темељна, мада не увек „правовремена“. Наиме, ако би се терао мак на конач, Влатко Павлетић се помене на 13. страници, а објашњење иде тек уз друго помињање, на 16. страници. (Ово и није примедба; али да се види да сам књигу пажљиво читао.) Приређивач се склањао из ове књиге – не жели да омета ову преписку – чак нема ни уобичајене напомене приређивача на крају књиге.

Као и увек и свуда у књигама преписке, нису сва писма, природно, једнако занимљива. Можда би се један писмописац и могао изоставити. Мислим на писма Миодрага Павловића, јер то су најчешће јављања са путовања и мало је у тим писмима Светозара Петровића. (Не види се јасно са друге стране.) Међутим, одустајем од ове примедбе у ходу, јер није то само књига о Светозару Петровићу, већ и о онима који му пишу.

Ако бисмо тако приступили читању ове књиге – да у њој не тражимо само Светозара Петровића, сигурно бисмо дошли до занимљивих ситница или је боље рећи, костихевским језиком, крупница. Као пример таквог читања погледајмо писма Младена Лесковца.

Пресудна је улога Младена Лесковца у довођењу Светозара Петровића у Нови Сад. (Драгоцена је та врста активности Младена Лесковца; сетимо се, како је „враћао“ у српску књижевност изопштеног Тодора Манојловића.) И уопште, драгоцене су његове организаторске способности. Међутим, погледајмо детаљ из писма Младена Лесковца кад наговара Светозара Петровића да обликује један текст и објави га, јер ако то не учини, једног дана ће неко наћи тај текст у Рукописном одељењу Матице српске и објавити га, каже Лесковца, „како већ то професори раде“! (Ово сам, да то професори

раде, до сада, прочитао само код Лесковца!) Открива нам ова преписка и Лесковца као неког ко много више обећава неголи што доврши. Колико година је само најављивао објављивање преписке Јована Јовановића Змаја, потом Лазе Костића, на пример. Овде је, наводно, завршио књигу – од пет табака – о Јовану Пачићу. Те књиге, наравно, нема. Али, када смо већ код Пачића – и те Лесковчеве приступне беседе приликом уласка у САНУ – задржимо се мало на Пачићу. О Пачићу је писао и Светозар Петровић. Међутим, иако је у присним односима са Лесковцем, Светозар Петровић библиографију радова о Пачићу тражи од Боривоја Маринковића. Наравно, шаље Боривоје Маринковић – показује нам то ова књига – и ону библиографску јединицу, коју Лесковац не би волео да ико има у рукама. То је рад Владимира Николића Земунског.

Али, пружа нам ова књига и друге збуњујуће делове. Изненађујуће су пажљиво и с поштовањем сročена писма Александра Тишме. Овде се указује Тишма каквог не знамо из аутобиографије *Sečaj se većkrat na Vali*, *Дневника* или пак *Писама Соњи*. (Али, не можете ви Светозару Петровићу писати о томе шта сте ручали и код кога и тако данима.) Ова Тишмина писма имају основну нит око које се преписка плете: у питању је понуда да Светозар Петровић уђе у уредништво *Лешојиса Машице српске*. (Узгред, те основне нити нема у писмима Миодрага Павловића.) И када се та нит указује као мање значајна и танка, она држи преписку. Без те нити, то је само празна хрпа хартије...

Иначе, уз преписку са Чедомилом Вељачићем, Младеном Лесковцем, Драгишом Живковићем (дирљиво је Живковић наиван као родитељ; али како је родитељство једна врста болести, томе се није паметно подсмевати), преписка са Зденком Лешићем чини централни део ове књиге. Судбина Зденка Лешића је уистину потресна. Сарајево, Лондон, (Бачко Градиште), Сеул и на крају опет Сарајево. Круг се затворио.

Али, ту сад имамо и другачија писма. Гро писама у овој књизи чине класична писма. Она која се стављају у коверат, убаце у поштанско сандуче, па путују возом, бродом, авионом... Онда се чека одговор. Но, има и писама из дана у дан: електронском поштом... И та писма су најхладнија. Као да ничег нема у њима. (Као и да писма траже време и таложeње.) То је неколико писама Зденку Лешићу и назад.

Међутим, оно у чему је ова књига најзанимљивија су тренуци када се Светозар Петровић „откачи“. Поред тога што тада више сазнајемо о њему (смирује се тако што узима да чита прво што му се нађе под руком), ми видимо и једног надасве духовитог човека. (Нико о азијском грипу није исписао духовитије реченице.)

Хумор Светозара Петровића је једна лепа тема; то је онај опор, помало горак хумор Јакова Игњатовића. То је светло које је било неопходно нашој стварности – да би се јасније видела. И тај хумор је и данас актуелан; оно његово успутно, на пример, да се од реформи све пуши. (Узгред, реформе су као они Турци из народне приче о баби и Турчину – свака следећа је гора.) Истакао сам у приказу Петровићевог *Дневника из Индије* то преплитање ироније са судовима који желе бити дословно схваћени... Могу на овом месту подсетити да нас је тај *Дневник* већ увео у Петровићеву преписку.

Наравно, ту је и лепа аутоиронија – најпре у преписци са Ивом Тартаљом – која чини да се писма Светозара Петровића лепо и лако читају; али и препознају. Пред нама је човек који зна шта је то мера – од тренутка када је узео перо у руке. Мера у откривању себе, али и мера у „мешању“ у туђе животе.